

Pridplata na cijlu god 8 for., na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Srbiju 30, 15, 7 1/2 groša. Izlazi svake Nedjelje jedauput.

Pisma svakoverskih predmeta molimo na uredništvo uputiti.
Najkasna neprimamo.

God. I. U Kalači

u Sridu 1870. Svibnja 4.

Broj 8.

POZIV NA PREDPLATU.

Poklem naše na ovom polju dilovanje, i razvitak narodnosti, o što većem broju predplatnikah zavisi izavlja se: da će se predplata neprikidno primati na cijlu godinu, t. j. od 19. ožujka t. g. do 18. ožujka 1871. g. po 3 f. a. vr., na pol 1 f. 50 nov., na četvert 75 nov., a za knježevinu Serbsku 30, 15, 7 1/2 groša.

Uredništvo.

Napoleon i glasovanje puka.

Oni koji su navikli u ime puka, puku taka nametjati koja nemogu ni tvarno, ni duševno, stanje njegovo poboljšati, već moraju pokvariti — ljute se štoje Napoleon baš u oni čas — kad samoupravnu vladu hoće da u francuzkoj ustanovi, onda prominu ustava puku pristavlja, da vrhu ovog svoju volju izjavi.

Što sad čini Napoleon, mislimo da će to i drugi vladari vrmenom činiti, jel ako je istina, da vlast na kolikoje čovičja u puku nalazi svoje gnjiždo, onda je i to istina: da mora biti pokazana prigoda, kada treba da puk ovu vlast obavlja.

A to jedino može svoje misto imati o promini ustava, onda je samouprava dokončana.

Mislimo da mora doći ono vrime: kada će se srušiti i to usilništvo. — koje sad pod izlikom ustavnom gospoduje; kad nikoji ljudi, u svoj domovini razastru svoje gospodstvo, pak svoju volju svem puku nameću.

Košto su na primer prije dvie godine činili austrianci — kad su protestantisam protiv volje puka u Ty-

rol usilovali; a u Badenu na vrat katolikah škole bezvirne nametnuli.

Kad je samouprava, a ono neka nebude nekoliko ljudi samovolja.

Na svitu nemože biti veće zamamljenje, od tog, kad odaberemo jednog čovika za zastupnika — pak taj nadalje nas nepripoznaje, naše želje ni ušto neesapi, već kaže ja sam zemaljski zastupnik, pak u ime zemlje govori, glasuje, i diluje.

Pitamo nesastojil ta zemlja od ljudih, i nisuli ti ljudi ustavni gradjani, koji imadu svoju pamet, svoju volju, koja akoje izjavljena taj zastupnik prid Bogom i ljudima je obvezan, tu volju poštovati i najstojati, ovu izdovoljiti, ako on to ne čini, onda nije zastupnik već samovoljnik.

Uvik to držimo: da nikako politično načelo nije slobodno do konca istiravat, jel onda će mo glavu u zid udarit, već zato je pamet pod time čovčije metnuta, da izgledamo: šta se od ustavna prava može posebno, i šta je potrebno po zastupstvu izvršivat.

Svako pitanje na sebi nosi znak posebnosti ili zastupstva, koji da upoznamo ništa nije drugo potrebno, već samo bistrog uma, u tom se onda istom nebi znali odlučiti, ako bi nas hotimice drugi pomeli.

Mi dakle držimo: da će Napoleon i u povistnici ustavnoj neumrli postat, jel je u samoupravu tako načelo uveo, koje mora biti po svem slobodnom svitu primljeno, da će u više ustavni i gradjanski pitanja morat volju naroda po glasovanju iztraživat.

Ni je li to istina po svem izobraženom svitu pri-

poznata : da se pravda po porotni t. j. pučki sudi osigurava, pučkom oštrim oku pristavljate : da odsudi — medju dvie stranke, kojoj pripada istina, ili da izjavi — u nikom slučaju, jel ova osoba grišna ili nevinna.

Ovo činec neznam di bi mogli razloga naći, po kojim bi mogli i znali, narod od razsude ustavni i gradjanski pitanja odbiti. Svako pitanje ima svoju prostu i ustrojenu stranu — ona pripada narodu ova zastupstvu.

Svakom svoje, — triba dakle i puku t. j. svem narodu otvorit prigodu : da može izjaviti svoju volju — kada je nakana sustav gradjanski pravah izminiti, akoje ono što ste mu ponudili primio — onda opravljajte zglavke i članove, to je poso zastupstva tu već triba učenosti. —

Nov sustav ustavni je u Francuzkoj sastavljen — u kom je ona vlast koju je dosad car posebno obavljao — tako razdijeljena, da ju car, ministarstvo i zakonodavno tilo tvore.

Ovo svaki prost čovik može razumiti, i o tom svoju volju izručit, ričom hoću ili neću, na to netriba nikakve učenosti, nato svaki može i hoću u francuzkoj glasovati, najskole kad mu još nuz to kažu : da će se ovim načinom pobiti privrat, od kojeg svaki pošten čovik zebe, i da će se ovim putem carska kruna, u obiteli i porodici Napoleonovoj ustanoviti, koja je narod iz grla krvava privrata, obćenog poguba izbavila, i na krila vilajetne slave uzdigla, onda će svaki razboriti francuz razumiti, o čem se pita, i po tim hoću ili neću izjaviti.

Al poklem smo uvireni : da to što, danas biva u francuzkoj — mora biti i po svih ustavnih državah uvedeno, buduć da to dovršenost samouprave iziskuje, premda znamo : da samo onaj čovik po svojoj pameti sudi, koji zna stvar sam sobom prošitati, u miru razlagati, i učeni ljudi razloge štijuć razmišljavati ; zato naš mili rod unaprid sitjamo : da štit i pisat uči, jel di nije posebno učenosti, i poznanja ustavni i gradjanski pravah — tamo o ovakoj prigodi zlotvori čovičanstva s obe dvie ruke siju laži, kojima zavedeni ljudi, kopaju raku u koju će zagušenu ustavnu slobodu ukopati.

Domaći Poslovi.

Sabor. Dieta 27. Travnja. Naši poslanici posli uskršnja kratka opočitka opet se izkupili, i na novo pritresali one zakonske osnove koje zadržaju naputke kako valja obhadjati sa onim sudom — koje triba primistjati, zajedno i s onima, koje valja u mir (penziu) polagati. Naši čitaoci nisu zaboravili : da sudie odsele neće izbirati, već oveće gosp. ministar pravosudja imenovati, i oni će u ime kralja parbe odsudjivati.

Na gosp. ministra se prinaša sva ona vlast koju su dosada obavljale županie i gradovi, po izboru svoji sudiah. Ovu da svojevoljno neupotribljiva, triba okrug njegove i suda predsjednika vlasti mnogim zakonitim naredbama ograničiti, i svu birovinu pristrojiti, na to su dakle potrebne mnoge zakonske u djelokrug pravosudja spadajuće zakonske osnove.

Drugo je pitanje bilo o naravi preimućta saborski poslanikah. Po ovim zastupnik nitkom nije dužan odgovora, za ono što kao zemaljski poslanik u saboru govori i čini. To je zato da se nitkog nehoji, već to što za istinu drži, i za korist domovine nalazi, svaki čas slobodno izjavlja.

Al poklem zastupnici i uz ovu povlasticu ostaju slabi ljudi, koji mogu takodjer kaki grih posebno učiniti, koji spada u područje kaznenskog zakona, zato kada se ma od kake strane proti jednog zastupnika kaka tužba podigne, kuća zakonodavna pozvana je odlučiti : dali je u javljenom slučaju taki prikršaj — koji zakon kazniti običaje.

Ovom prigodom okrivljiva državni tužitelj gosp. Roman i Svetozara Miletić da su kao novinah urednici take članove priobčili : koji ma bi svoje narodnjake na privrat proti magjarske uzbudjivala — posli oštre pripirke odljučila je kuća dozvolu : proti ova dva gospodina sudsku iztragu povesti.

Kuća Velikaša uz predsjedništvo gosp. Gjure Majlath imalaje, Sidnicu u toj su stavke proračuna 1870. godine prigledali, zapelisu samo tamo dije zastupnička kuća izjavila : da ćuprarina, i drumovina u budućnost pristane; o čem je kuća velikaša tu poruku poslala : da je njena želja : neka se ovo pitanje po naročitom zakonu riši.

Proračun troškovah u djelokrug ministra pravosudja spadajuć sbog ovog neprisutnosti je odročen, a drugi su već prigledani i odobreni.

Naša bratja.

Zagreb. Sabor. 1. Sjednica 26. Travnja. Predsjednik, gosp. Vakanović. Predstojnici ministerialni odsikah gosp. Zlatarović i Žuvić predlažu — više osnova zakonski u svoje područje spadajući. Zatim proglašavaju se zajednički zakoni na ugarskom saboru stvoreni; iznam onog o potrošarini na vino i meso. Ovaj se po g. Mirku Horvat protivi §. 18. nagodbe, stoga predlaže da se kuća prije u tajnoj sjednici posavituje što će s njime činiti. Povedena je tom prigodom razprava o odgovornosti, oni poslanika, koji su na ugarski sabor odaslani bili, pošto su dozvoljili da se zakon nagodbi protivan sklopi, koje pitanje premda o njem zakon nerazlaže na opazku gosp. Predsjednika jeste takodjer na tajnu sjednicu primistjeno.

Posli na pridlog gosp. Bogovića velikog župana primljeno je : da se radi oskudice koja je sbog krute zime ljude u gorskom kotaru napala, život jim olakša barem do jeseni, i da se porez, osobito kamate poreznoga zaostatka ne iztraživaju.

U 2. Sjednici 27. Travnja nastavljena je razprava o zajedničkom zakonu potrošarine vina i mesa, koja premdaje i na tretju sjednicu 28. Travnja privedena, do sporazumljenja nije dovela, već posli odalenja gosp. Stojanovića, sa svoji istomišljenici — sbog nedovoljnosti — broja zastupničkog nedovršena ostala.

Polakšica poštarska.

Novce na pošti slati, bilo je tegotno — zato ugarsko i bečko trgovine ministarstvo tako je naredilo : — da od 1-va Svibnja, na svakom mistu, po cijeloj magjarskoj i austriji, gdje pošta umištjena, možemo kome želimo, ma kakvu svotu do 100 forinti naputiti, ta će se dotičnom izplatiti, štoviše ako očemo što brže, možemo i po žici nasloviti. Od 100 do hiljade forinti samo na taki misti —

gdi je kraljevska poštarska blagajna umistjena. Taka mesta su pod magjarskom krunom : Arad, Brasso, Budavár, Debrecin, Osiek, Fiumo, Gjur, Karoljvár, Kassa, Koložvár, Napy-Kaniža, Nagy-Seben, Nagy-Várad, Njir-Egyháza, Pečuv, Pešta, Požun, Sopron, Szegedin, Székes-Fehérvár, O Sisek, Temesvár, Varaždin, Zagreb, Zimun.

U Austrii : Baden, Beč, Bécs-Ujhely, Bachnia, Boden-Bach, Bozen, Bregenz, Brixen, Brody, Bruck a. d.

Mur, Brünn, Cattaro, Černovicz, Eger, (česka) Feldkirch, Gröcz, Gratz, Hochenstadt, Insbruk, Ischl, Karlsbad, Klagenfurt, Krako, Krems, Kufstein, Laibach, Lemberg, Linc, Lundenburg, Meran, Marburg, Olmütz, Pola, Praga Przemysl, Ragusa, Reichenberg, Roverodo, Rzeszov, Salzburg, Spalato, Suczava, Stanislau, Steyer, Pölsen, Tarnov, Tarnopol, Teplicz, Trient, Troppau, Villah, Vels, Zara. A od 1000 do 5000 po sad imenovani poštarski uredi, na peštansku i bečvansku poštarsku zvanju mogu se naputiti — dočimje putem brzjava dozvoljeno samo do 500 nasloviti.

Dilovanje crkvenog Sabora.

Kako francuzke novine pišu 24. Travnja obdržanaje svetčana skupština uz predsjedništvo Njeve svetosti rimskog otca — di posli svete Mise po stožerniku Bilio opivane, svi otcu jedno glasno odobrili su odluke, po kojima se karaju zla načela, na polju vire po nikoji učeni uporabljena. — Posli kako su svi Biskupi redom izjavili da jim se proštiveni kanoni dopadaju Njeva Svetost i svojim odobravanjem kano zaključak Svete Majke crkve izjavi, i zatim prosbori : Draga bratjo! vidite kako je dobro i ugodno u jedinstvu polaziti, u kući gospodnjoj, polaziti u miru. polazite indi uvik tako.

I poklem je naš Gospodin o ovaki dnevi svojim apostolom mir dielio, takodjer i ja njegov nedostojan namistnik, u njegovo ime podiljivam vami mir. Ovi mir košto znate odgoni bojaz, ovi mir kakono takodjer znate pritrvi naše uši — vanskim govoru. Oh da bi Vas, ovi mir svih dneva vašeg života pratio. Neka on bude vaša utiha Neka on bude na čas smrti vaša kripost, Neka on bude vaša vikovita radost u nebu.

Kući poslovi.

Biranje Duhovna pastira sačinjava najplemenitije pravo kršćanina.

Danas kada nam je namira narodnost kao i ćudorednost u našem milom rodu buditi, nećemo oklivat : da nekoliko izkreni riči našoj miloj subotici priobćimo. Pop medju narodom važno mesto zauzima. On je narodu ono, štoje pojedinoj obitelji starešina, od njegovog ponašanja zavisi mnogo. Poklem od njeg mnogo zavisi, nužnoje da od njeg mnogo i zaktivamo. Od sebe slidi to pitanje što triba da zaktivamo od jednog župnika (plebanoša! Prvo učenost. Samo učen pop može biti pravi vodja svoga puka svoga stada. Učen pop samo je posoban da obvrši svu veliku dužnost, koju je i prid Bogom i prid ljudima primio. Drugo je pobožno vladanje što visi svakog katoličkog popa — Pop je ogledalo svog puka — koje puku samo onda čisto lice pokaziva akomu je staklo — njegovo biće — od svake nagrde čisto fino ugladjeno. Treće da je pravi ljubitelj bunjevačke narodnosti. Ako dobro razumi nam jezik — onda samo može tolmačiti sveto Evangjelije — kojemu je velika zadaća — zadaća da svitlost po mračnom svitu razastire. Akonam jezik razumi,

onda neće pasti plodno sime svetog Evangjelia na kamen, ni kraj puta, već u plodnu zemlju koja će trostuku kamatu doneti.

Ova tri svojstva triba da plemenita obćina drži prid očima. Ako oće župnika na korist vire — na korist puka da izbere. Obću korist samo će onda promicati — ako će obću želju puka u obzir uzeti. Nije samo gledat kogaje za župnika slučajno veliko priateljstvo izabrali kanilo — nego koga je pučka želja već u naprid jedno glasno izjavila. Sukob sa pučkom željom, često zle posledice radja.

Naravna ositnost bunjevački obćinara natrefitće onog, ko je puku pravi priatelj, ko se bavi istinito o njegovoj prosviti i narodnosti. Zvonimir.

NOVOSTI.

Po sigurnoj rimskoj visti javlja se : da će knez Prabiskup ostrogonski iz Rima oko polovine Svibnja u Peštu doći zbog avtonomski poslova.

Kalača. Po sabrani glasovi Kalača-Bačke Nadbiskupie Svećenstvo na katoličkoj avtonomii zastupaće : Preč. g. Mirko Bende, Opat i Novosadski, župnik i Preč. G. Josip Bende Opat i Bečevski župnik.

— Portiu od vašaka u Budimu 1-og Svibnja će započeti plaćat, i u jednom putu razdiliće bilige koje će nepristano krasiti vrat vaškama.

VILAJET.

Francuzka. U Francuzkoj sada carski rukopisi lete za rukopisima, u kojima prema gledišta dotičnih koji ji izdaju, narod se obavješćava o glasanju na koje je pozvan radi potvrde novoga ustava. Ollivier (francuzkog ministarstva predsjednik) pozvao je svoje izbiratelje neka se izraze pri glasanju da primaju novi ustav.

Spanjulska. Nikoliko karlističke stranke vodja uvatjenisu baš onda : kad su priko španjolske granice htili pritrji, di su namišljali ustanak opet dići. — Maršal Prim objavio je u Madridu da će državna zgrada biti krunisana još pri svršetku Svibnja miseca, al ništa nije pomenio kojim će se načinom to učiniti.

Talianska. Talianski je kralj ozdravio, i do koji dana će iz Florencije otići u Turin. Skupština je vićala 13. Travnja o utvrđi javne sigurnosti. Ministar predsjednik uviravaše : da broj policijskih služitelja nije nikad u Romagnu umanjavan, vlada ne šteti di valja dase javna sigurnost održi. Ali je nužno da pošteni ljudi vladu dopomažu, prestupe joj prikazuju a na sudu svidoe.

Trgovina i obrtnost.

Prošaste nedilje živahnaje bila od vune prodaja, do 1000 maži jedno i dvostrizne s koža strižene i po tabakoši (Strojbari) pripravljene vune je prikupljeno po 50—75 for. Ipak uz sav ovaj živahni prolazak — cina od Josipa nije uskočila, premda je gotovina već sasma omanjana, uslied ova izkustva nije čekati, daće cina na prvi miseca Lipnja i Srpnja sajmovi (vašari) povećana biti; jel premdaje s bog oskudice piće — prošaste zime imanja mnogo pomanjkalo, manjak magjarske vune na vilajetnu piacu neće velik utisak imati.

GAZDALUK.

U Starom Vukovaru na prvi dan uskersa. — Srećno „Bunjevačke i Šokačke Novine!“ Bože daj poslužite je-

đinstvu, slobodi i prosviti narodnoj, da ostanete virno načelima i težnjama naroda svog, da zastavu svoju uvijek svitlo i visoko deržite s nadpisom : jedinstvo, sloboda i prosvita, milog našeg naroda. — Kojim za sad želim koju kazati o našim u Srimu i Slavoniji nalazećim se voćnjacima, — u kojima smo izza ostali naobraženih naroda duboko pali. —

Voćnjaci su za našeg ratara (poljodilca) velika pomoć, jer o malom trudu dobiju novacah dosta, pa kakva bi tek pomoć bila, kad bi naši voćnjaci u svome redu bili i kad bi se dobivenim novcem mudro razpolagalo! I u mnogim našim krajevima poimence u Slavoniji žive mloga selja jedino voće prodavajući. — A inače zrak biva u onim Krajevima zdraviji, gdi je mnogo voće zasadjeno; jer vitrovi tu nemaju onoga maha, koga bi imali, da je zemlja gola, zemlje bivaju rodnije, a milina je voće gledati u proliće u cvitu i u jesen u rodu. Osim toga i kad voćka pristane roditi, ima dervo vridnost svoju.

Kao jilo voće je odveć zdravo. Osim toga se voće suši, od njega se pekmez kuva i rakija peče. Pomislimo samo kolike novce dobiva naš narod za suve šljive, za pekmez od šljivah i za šljivovicu, a kolike bi dobije, da su mu šljivici u svome redu! —

Neću kazati da svuda može svako voće roditi, ali to ipak mogu tvrditi, da u svakom kraju, gdi naš narod živi, rodi krasno voće. Voće dakako moramo razdijeliti na divije (divljače) i pitomo — kalamljeno. —

Žalostno je dakle u nas viditi toliko prazni mesta, gdi bi se krasno voće dobiti moglo. — Neću kazati, da nam narod neume voćku odraniti, nego baš nerazume, da je jedino njegova korist, ako su mu voćnjaci valjani! — A osobito je to krasno, što voćka nemora biti u ravnici, negoju posadi, gdi ti drago, ona roda donosi. — Jedino nevalja voćke saditi u njivi, jer tu se slegne magla i slana, pa može cvit od mraza lako stradati, a gdi nema cvita, tu nema roda. — U odveć vlažnoj zemlji takodjer nerodi voće. — Kao god što se za njive, tako se isto i za voće zemlja treba priugotoviti. — Voćka nevalja, da je nablizu jedna do druge. —

Voćnjake je djubriti isto tako koristno, kao i njive; voćnjaci se mogu djubriti kako balegom govedjom i konjskom, tako i drugim gnojem. Svaki gnoj se mora ukopati u zemlju, no ipak tako, da nedodirne ni deblo ni žilice. Jesen je najudesnija za gnojenje voćkih.

Da voćka nadalje napredna bude, valja ju nadgledati, čistiti i snažiti. Svaka voćka ima podpuno pravo to od nas zahtevati, jer mi njen plod kusamo, a rad naš nije ni nalik, na korist, koju mi od svake voćke imamo, a osobito taj rad naš pada u ono doba, kad ratar (poljodilac) na njivama posla nema, s toga zaista našem gladovanju i našoj sramoti niko kriv nije, dok mi sami, što se u nas nalaze voćnjaci zapušteni, kad da gazde neimaju.

Čista i jedra kora je za voćke isto tako nuždna, kao i za nas što je čista koža nuždna. — Šuga se može posle kiše s voćke skinuti vrlo lako. — Suve grančice valja pokidati ili s' proleća ili s' jeseni. — Gusenice takodjer čine voćkama veliki kvar i svaki starešina kućni zaslužuje kaštigu, ako ju nesquine, počem zatamane rod ne samo njegov no i drugi seljakah; — zato bi valjalo, da občinsko poglavarstvo u skupštini svojoj naredi, do kog dana svaki svoje gusenice zatamaniti mora, paako koji to neučini, tada valja občina na njegov trošak, da ih potamaniti dade. Takovog zakona ima u mnogim zem-

ljama. Od gusenica očuvati se, najprečije lik leptire (metulje) potući, počem se od jednog metulja naplodi i preko 500 gusenica. Gusenice se mogu zatamaniti kad voćku zapaljenim sumporom zakadimo, na kome ima gusenica, a i bez toga se mogu gusenice lako pohvatati, posle ladne kiše ili rano u jutru, jer tada se kao klupče skupe.

Veće ozlede na voćkama moraju se lemom zamazati. — Zgodan lem pravi se : četir dila balege kravije, dva dila lučenog i prosijanog maltera, dva dila prosijanog pepela i dilo prosijanog piska. Ovo se sve dobro smiša, pa se tim ozlede pozamazuju. Kad ovaj lem produže stoji, tad se prosuši i otvrdne; stoga ga valja onda mokračom ili cedjom ovlažiti, kad ga želimo upotribiti.

Naposledku ćemo još napomenuti, kako bi se dali voćnjaci od mraza sačuvati. Po gdikojih godinah ranije, već što naša klima dopušta, nastanu odveć topli dani, pa se sok u voćkama pokrene, te voćke vrlo rano cvitaju; a kad posle mrazovi nastupe, tada cvit propada i neima roda. — Najpreči lik je tomu nastojati, da voćke neprocivate pre nego kad smo sigurni, da neće mraza biti. To se može polučiti, ili ako oko voćke jamu oma posle svitlog marina izkopamo, te tu jamu ili snigom, ili vodom naspemo, ili ako pod voćku lišća makar kakva naslažemo, jer tada će voćka docnije (kasnie) procvatati.

Nastojmo dakle u poljodilstvu, da su nam naši zanemareni voćnjaci u svome redu, te da strancu milina bude reći, kad kroz naše predele proputuje, da se i naš narod sa inim naobraženim narodima, u istoj struci nadtecati i u koštac hvatati može, to pak samo znojavnim trudom postići možemo; stoga neprovaljamo dan u nemarnosti i linjosti, jer svaki takov zanemaren dan sramotu nam donša. Popastrimose dakle, da svaki dan što-god pametnog naučimo.

Kakve su kod nas njive i kako ih treba obdilatati, o tom ću progovoriti drugi put.

Milan. P. Joannović, pravnik.

Cina rane.

Maža ili centa razumi se požunac po težini na funte

Staje?	Kako?	Di?	Teškoć		Vridi		Di?	Teškoć		Vridi	
			cta	fnt.	fnt	kr.		cta	fnt.	fnt	kr.
Žito	Bačko	u Pešti	85	5	70	u	83	5	47		
Napolica	Banatsko	"	—	—	—	Baji	78	4	—		
Raž	maodkud	"	80	3	27	"	76	3	60		
Ječam	"	"	68	2	80	"	66	2	40		
Zob	"	"	48	2	47	"	44	2	33		
Kukuruz	"	"	90	3	45	"	90	3	7		
Gra	"	"	—	—	—	"	—	—	—		
Proja	"	"	—	—	—	"	—	—	—		
Gorušica	"	"	—	—	—	"	—	—	—		

Visina vode Dunavske.

Pešta 2. Svib. 9' 0"

nad 0 — razte.

Požun 2. Svib. 8' 1" opada.

nad 0 — „

Poruke uredništva.

Bizovac. G. B. L. Dvie polutine sačinjače jedan godišnji primer. Subatica : G. T. S. Futtak : G. L. K. Vaškut : G. J. M. Temesvár : G. J. M. Sve po redu i vrimeu. St. Istvan : G. St. G. Ako za sad nije — nagodinu biće shodno. Sontjanim, Sigurno Kaloča : G. M. P. Samo naprid što sad još nije za nas dojtii će vrime, kad će mo i taj med izerpiti. Ured.

Ovom broju je nadostavljen jedan nadometak.

Nadometak 8-om Broju Bunjevački i šokački Novina.

O školah bezvirnih.

Almaš, 11. Ožujka. Škole se u našem vrimenu pogledu virozakona diele na škole virske i bezvirne. Škole virske su takve škole, koje osobiti svoj virozakon imaju, ili koje su izključivo jednoga osobitoga virozakona, n. pr. naše škole katolikah jesu škole virske katoličke, a škole izključivo žudiah jesu škole virske žudijske itd. A škole bezvirne jesu one škole, koje neimaju vlastita virozakona, koje su obće svakomu virozakonu, ili da iskronije kažemo, koje neimaju nikakva virozakona, niti su katoličke, niti lutoranske, niti žudijske. Ove se zovu i obće škole.

Možemo sad već razumjeti, što su škole bezvirne.

Puk je kod nas, u našoj državi odsudio škole ove bezvirne, kao škole pogubne, kao zlo, koje se strašnom pogibeljom pritiše obuki i uzgoju mladeži, koje bi kadro bilo čudorednost dušah pobiti. Nu ako je puk ote škole pogubne već i osudio, i tako ako jih se već možda ništa neimamo bojati: cienim ipak, da neće biti zagorje koja o njih navesti, stranom zaoto, jer nje i zakonodavstvo nam u zakon stavilo, a stranom, jer još uvijek ima miestah, gdje su uvedene i obstoje. Država nam, t. j. zakonotvorstvo istina dopuščava i virske škole, buduć da pojedinim virozakonom na slobodnu volju daje izbor između školah virskih i bezvirnih; ali opet je uz bezvirne škole, kada u zakonu bezvirnim školam više, možemo reći jedino ugadja. A i ima jih nesrećnih miestah, gdje se puk privaren odljuči za bezvirne škole. Tako su se eto — žalosti naše — naši dragi Subatčani privariti dali. Kada hotismo s bunjevci dičiti se, a mi se pozivamo na našu Subaticu. Subatica nam dika, ona nam ogleдалo bunjevačko bijaše. Subatčane predstavljamo, kao prave bunjevce, ljude značaja i pobožnosti. Pa što dočekasmo! Subatica se odljuči za škole bezvirne. Jeli moguće, da naši Subatčani svojoj viri nevirni postadoše? Nikada nesmijemo ovo virovati, nisu ovu rugotu, nisu ovo bunjevci Subatice učiniti mogli. Subatčani, bunjevačko gnjizdo, nedajte nesvetim rukam slobodu svoju, svoja prava okivati.

I osim Subatice još jih je nekoliko miestah, gdje prijatelji bezvirskih školah uspjehom radiše.

Zašto su njih nekoliko miestah uz škole bezvirne stali? Ovdje hoću samo o naših katolicah da govorim. I ja mislim, ne samo, već sam baš tvrdo uviren o tom, da su — najskoro od našega prosta puka — njih najviše privareni. Ima jih tako zvanah prosvietljenih, koji su im predstavili škole bezvirne ne samo kao jednake sa školami virskimi, nego kao još naprednije, koristnije od ovih. Daklo su je jih najviše, koji se za škole bezvirne odljučiše, povelu za tuđimi glavom. O ako ćemo mi svaki divan tako lako za gotov novac primiti, koliko ćemo putih ostati privareni, praznih rukiuh. Da su se takvi sa svojom pametju mislili bili, morali bi bili uviditi pogubnost otih bezvirnih školah.

Da o svih školah bezvirnih pravo i čisto suditi možemo, triba da nje promotrimo i sa pogleda materialnoga, i sa pogleda moralnoga, čudorednosti.

Sa pogleda materialnoga. Baš vitezi žalostni otih bezvirnih školah materialni njeki napredak, njeku korist navišćivahu, koja bi se nudila od školah bezvirnih. Navišćivali su, da će škole ote lakše biti uzdržavati, buduć će nje i država podupirati. Pa jeli to baš tako, kako ti tužni vitezi navišćavahu, i kako jih toliko čekahu? Baš je naprotiv. Skuplje su škole bezvirne, većega troška, nego virne. Ove virne škole su u našem vrimenu pogledu virozakona diele na škole virske i bezvirne. Škole virske su takve škole, koje osobiti svoj virozakon imaju, ili koje su izključivo jednoga osobitoga virozakona, n. pr. naše škole katolikah jesu škole virske katoličke, a škole izključivo žudiah jesu škole virske žudijske itd. A škole bezvirne jesu one škole, koje neimaju vlastita virozakona, koje su obće svakomu virozakonu, ili da iskronije kažemo, koje neimaju nikakva virozakona, niti su katoličke, niti lutoranske, niti žudijske. Ove se zovu i obće škole.

Ako je škola virska, a ono si virozakonska obćina sama gradi školu. Jeli pak škola bezvirna obća, a ono ima odbor (komissia) izići najpro misto viditi, poslje plan praviti: a to sve uz diurne liepe. Evo ti prvih trošakah. Pa ti se onda gradi škola po planu predstavljenom dvaput tolike ciene, koliko bi za školu dosta bilo.

Ali — veli se — škole bezvirne i država, uprava podupire.

Misto, obćina, koja je mogućna, da si sama školah potrebitih nabavi, nikada neka se ne ufa, da će joj država graditi školah, ili samo i podupirati ju.

A ako bi država takve škole i podupirala, jeli sotim manji teret, trošak za nas. Baš je odovud viditi, kolikoga bi nas bezvirne škole troška stale.

Jer — kako oni vele — država će podupirati škole bezvirne. A odkud državi trošak, novci naoto? Pada-juli državi novci valjada iz oblaka. Država samo tako ima novcah, ako joj mi plaćamo porez. Sad dakle ako država hoće da nam škole gradi, ili nas u otom poslu podupire, a ona mora osim poreza, koji plaćamo, još veći izbaciti na nas, da nam može na škole podpora dati. Kako bismo bili dakle u tom slučaju, kakve bi bilo razlike medju tim, da si sami gradimo, i medju tim, da nam država daje škole? Evo ova bi bila razlika: ako bismo sami pravili škole, onda naš novac neposridno, upravo dajemo na škole; a ako bi nam država pravila škole, onda bismo mi naš novac najprije dali državi, pa ona onda opet nam natrag dala na školu. Eto vam dječije, smijačne igre sa podporom države. Šta smo tako dobili? U najboljem slučaju ništa. Kažem u najboljem slučaju. Ali u istinu nije tako. Nije da smo dobili, već smo izgubili. Što novac dulje idje po šakah, sve se većma gubi: za svaku se šaku štogod prilipi. Hoću sovim da kažem: ako hoćemo, da nam država škole gradi, moramo i na otu stranu, dakle i sotim veći porez plaćati. Jer — kao prije navistih — i državi nepada iz oblaka. A ako je veći porez, više je posla službenikom, koji porez primaju, kupe, i zaoto triba više službenikah, a te službenike triba plaćati, a plaćaju se iz poreza, koji mi dajemo, i tako od diela poreza, što smo na škole dali, već se gubi, i kada dojde od države opet natrag do nas, da nam se po njem škola gradi, već ga je manje; a tamo se je vratio, odkuda se krenuo; ne-bili dakle bolje bilo, da ga ni dali nismo, t. j. da smo sami pravili škole, škole virske.

Ako dakle razmatramo škole bezvirne sa pogleda materialnoga, baš nam se ni najmanje ne nude nikakvim napredkom. Ako zaoto tko čekao olakšanja kakva od njih on se je privario, o čem će ga iskustvo i uvjeriti; ako je pak tko obećavao sa školami bezvirnimi olakšanje, napredka, ili se takodjer varao, ili je varao.

A još ćemo većma osuditi škole ote bezvirne, ako nje smatramo sa pogleda moralnoga, sa pogleda čudorednosti.

Kada škole sa moralnoga pogleda promatramo, tu nam se ove četiri stvari imaju držati pred očima: školska djeca, obćaji, knjige i učitelji. A to ti je u školah katolički sve katoličko. Tu su ti samo katolička djeca, odrasla pod krilom katolička otea, pobožne katoličke matere, usrid katoličke braće, s jednom ričju: odrasla u katoličkih okolnostih. Ta se dica sva jednako misle, jedno čute, isto govore, isto se družu — katolički. — Dalje su ti u školah katoličkih katolički obćaji. Dica kad u školu stupe, a oni to liepim pozdravom: Hvaljen

a oni te dočekaju opet katoličkim pozdravom: Hvaljen Isus. Nauk se počimlje sa s. križem i molitvom; nije molitvom, koju ju gosp. ministar sastavi, nit vrućom, nit hladnom, već molitvom po duhu naše vire. Nećemo od ministara učiti moliti, već od majke Crkve, koju onaj nauči, koji govoraše: „A vićete ovako moliti: Otče naš, koji jesi na nebesih....“ — Škola je nakitjena sa znamenima naše vire: propećem, prilikami naše mile majke Bl. Divice i svetih. Isti su čini bogoljubnosti: s. misa, litanie, s. obhodi (prošuni), s. ispovied i pričest, istim se blagim danom raduju dica. Tako nam dica odrastu u okolnostih, gdje i najmanja stvar jih utemeljuje i utvrđuje u svojoj katoličkoj vieri; a i najmanje opet stvari neima, koja bi jih u ćutih svojih svetih sbunila: i tako odrastu stalnimi katolici. Zašto da nam je narodno nošivo najmilije? Liepa bunjevka ljubi pleteniće, a švabica češalj; pa samo probaj jih jim prominuti. Zašto da se tako tvrdo držimo svoga narodna običaja? Zaoto, jer smo u njem odrasli. I dica valja, da u katoličkih običajih odrastu, to će jih u viri jaćiti; valja dakle da su i u školi običaji katolički, tako će privoliti običajem istim, i neće jih lahko išto u životu od njih odcipiti. — Treće, u katoličkih su školah i knjige katoličke, duhom katoličkim nadahnute, po načelih katoličke vire sastavljene. Dakle se tako svaki nauk na viru obraća, i svaki zajedno iz vire izlazi, svaki se nauk uz načela vire miri, i po njih se upravlja. Tu se u svojoj obuci vira pred očima drži. I pravo je. Istine vire jesu od Boga objavljene, istine vićnje, i zaoto štogod se ovim istinam protivi, istina biti nemože, i štogod se snjimi slaže, nemože biti laž. Što je sol jilu, to je vira nauku: bez soli je jilo neslano, bez vire je obuka prazna, bez vire je obuka pogubna. — Veoma je važno za školu, kakvim su duhom knjige pisane, a još je važnije, kakvoga su učitelji škole duha. Učitelj je primer, za kojim se slikuju dica. Učitelj je dici živa knjiga: njega vide, njega čuju, on jim je ugled, komu bezuvjetno viruju. Kako se učitelj misli, ćuti, govori i diluje: isto mu tako misle se, ćute, govore i djeluju i dica. Učitelj uma i serca katolička, učitelj katolička značaja, svoj će duh i u dicu svoju priliti, i odgojiti jih ćverstimi katolici. — Tako je u školah katoličkih sve katoličko. A isto stoji i od vlastitih školah drugih virozakonah. I tako je to dobro, tako je valjano. — A kako u školah bezvirnih? Tu je sve naprotiv, tu je sve mišano i smeršeno. Tu zajedno idju u istu ućionu dica raznih virozakonah. Dite u doba, kada van praga oćeve kuće stupi, u krug razšireniji do škole, u tom je uvjerenju: da se vas sviet tako misli, kako se je samo od oćca i matere misliti se naućilo, i za nemoguće drži, da se može i drugćie misliti. Koliko bi isto diete sbunilo se, kada bi vidilo u školi, da mu drugovi ne iste vire ne samo se drugćie misle, već se baš i ćude i smiju više njegova vladanja, njegovih ćinah, a koji su ćinovi pred njim baš najsvetiji, i proti kojim, po njemu, ni u misli grišiti nije slobodno. Ovaj ćut, ovo uvjerenje svetó u ditetu barem doka je maleno, vridjati nije slobodno: nije slododno diete u takve okolnosti staviti, gdje bi ovi sveti ćut terpio, jer bi ovo samo zao plod donosilo. Rast, ako vitar na njega navaljuje, jaći ga, a šibku slabu lomi. Muž utvrđjen svoje vire istine, kada vidi tudje mišljenje i dilovanje, većma se utvrđuje u svojoj viri, više ju cieni: a diete se sbuni u obćenju sa takvimi, koji su po svojoj viri druga mišljenja od njega. Obćenje diteta sa ovakvimi imatiće zad plod ili neviru ili meržnju. Neviru, jer diete videći, da to, što su mu roditelji kao najsvetije predstavljali, nije baš tako

Meržnja, jer dite videći, da mu se drugćići virozakona drugoga ne misli s njim jednako, a neznajući sebi ovomu razloga dati, tudjilo bi se svojih drugovah: i eto meržnje; a odvjatnici školah bezvirnih baš i otim bi razlogom hotili svoju stranu podupirati, veleći da bi oće škole, za plod cinjeni međjusuonu ljubav nasljednikah raznih virozakonah donosile. Baš bi jim naprotiv bilo: dićica nerazborna još bi se većma tudjila od svojih drugovah drugih običajah. — A što se tiće običajah u školah bezvirnih: tu ti mora da je sve ladno i prazno. Ako je jedno ćifutće u školi, mora se napolje nositi propelo, prilike Bl. Divice, svetih; nije slobodno prekerstiti se, nije slobodno moliti molitvu gospodina: „Otče nas;“ nije slobodno pozdravljati dićici katoličkoj svoju milu Mater nebesku sa pozdravom angjela: „Zdravo Mario,“ s ovom molitvicom prelipom, na koju se kao dragi miris vieća, radost i veselje razlije u svakoga sercu katolika. Nemole se molitve katoličke u školah otih nakaznih, već molitva, koju ju ministar sastavi. Ćuda zaisto, gdje se ministar toliko zaboravi, da pregazeći svoj dilokrug, postade svećenikom, i zabludi vridjauć toliko slobodu sviesti i slobodu cerkve, da bi nas još i moliti ućio, što je poso svećenikom. Eto nam se toliko običaji otih školah običajem protive katoličkim. — Treće, da vidimo knjige u istih školah. I tu ti mora vira naše dice trpiti. Na povjesticu, ili dogadjaje svieta moraš ućiti u školah: to zakon građjanski zahtiva, i pravo ima. Nu za nas katolike jest najveći, najvažnii ćin povjestnice: naš spasićelj Isukerst; a važan je isti ćin i za svu povjesticu: o njem se dakle u povjestnici napomenuti mora. Pa sad neznam, ma mi glavu skinuli, što će se u školah obćih o Spasićelju ućiti. Ako će se reći, da je veliki muž bio, mi nismo zadovoljni, jer nam je i Bog; ako rekneš da je sin božji, bitće ti mermljanja od žudiah. Mi velimo o Mahumedu, Lutheru, kalvinu, da su varaoci: a njevi jih nasljednici drže za poslanike božje, muže svete. Kako će i tu povjestnica ućesiti svim: a to su sve ćini važni povjestnice, o kojih se mućati nedade. Tu će se u obćih školah naš spasićelj, Mojsia, Mahumed, Luther, Kalvin, koji su utemeljitelji pojedinih virozakonah, i drugi pod istu miru stavljati; a nevidimoli mi tu razlike kao od neba do zemlje. I takvih će se stermoglavicah i više nalaziti u knjigah otih školah, koje će najmanje služiti naoto, da obuka i uzgoj dice po volji božjoj, i na korist dice i ljudstva vodi se. — Najposlje što se učiteljah tiće u obćih školah. Može se sgoditi, da će naša dica učitelja dobiti žudiu, luthorana, ili drugoga virozakona. Pa hoćeli takvi učitelj našu dicu odgajati po načelih katoličkih, on, koji ne samo da neviruje u ista načela, nego još i merzi na njih. Nećeli svaku prigodu upotrebiti, da može ćute katoličke srca naše dice vridjati, izsmijati, i tako izkoreniti jih, one ćute, koje jih roditelji s tolikom brižljivostju u serdašca svojim malenim sadiše. Valjada ćete reći, da katolici neće za svoju dicu učitelja ćifuta ili druga metnuti. Vi držite, da ovo nije moguće, a ja mislim, da nije nemoguće. Neka se sgodí samo, da kakvi učitelj druga virozakona jedino uzmolí za místico, nećeli se lahko odabrati. Reći ću vam iskrenu rieć: tko je spreman znaćaj katolički škole prodati, on neće baš ni na znaćaj katolički učitelja gledati. Ovdje je dakle već pogibelj blizo. Ali dobro, dopušćajmo, da se neće birati učitelj druga virozakona, neznamoli, da je i medju katolićkimi učitelji tako zvaníh prosvitljenih, koji su istom imenom katolici. Ove je dosad vezala zakletva, knjige, nadzor poglavarah, da su načela katolička pridstavljali dici; a kada se ove

vati, što sami neimaju, duh katolički, i nećeli duh svoje nevine priliti i u serdašca dice. Pa uzmimo, da je učitelj škole bezvirne baš katolik pod svom mirom. Kakve nam je i to koristi, kada su mu ruke svezane. Po onih načelih učiti mora, koja mu predstavljaju u knjigah, a u ovih nisu načela katolička.

Nu ako si tako stavimo pred oči škole bezvirne, i vidimo koliko je pogibeljno, da dičica raznih virozakonah u istu učionu idu; koliko služi na zapreku uzgoju, ako u školah običajah katoličkih neima; na koliko je zapreku obuci, kada iz knjigah ne samo manjka duh katolički, već baš je u njih duh katoličkomu protivni; najposlje koliko se zlo prieti u škola takvih sa strane učiteljah: onda uviditi moramo, da tu vira terpiti mora, da će se tu dica bezvirna odgajati. A hoćeteli vi roditelji dicu bez vire, bez bogobojznosti? Imali veće strahote od čovjeka bez vire? Tko vire neima, taj se ni Boga neboji; a tko se Boga neboji, ja se takvoga bojim. Kazat ćeš valjda, da se u školah obćih neuče dica na nevirnost. Ovo ti baš nebi smio pouzdano podpisati, jer bi se može biti tko našao, koji bi na obadvajicu nas pokazao naprotivo. A ja ti ipak dopušćajem, da se hotice ne uče na nevirnost, ali ovo još nije mi dosta; jer ako ga nećeš učiti na virnost, a ono će ti već nevirnim postati, buduć mu je narav na zlo berznija, negoli na dobro. — I kada nam škole ote bezvirne dicu bez vire odgajaju, tko nebi uvidio, koliko su iste škole sa moralnoga pogleda kvarne, pogibeljne i pogubne, pogubne za dicu, roditelje, obitelj, državu i ljudstvo.

Zalud bi tkogod naveo, da se katekizam uči također i u bezviernih školah od svećenikah dotičnih virozakonah. Vira nije takvo što, da se mjerom mjeri, već triba, da sve nauke, ciloga uzgoja duhom svojim mah preuzimlje; a ne, da se na ono dva sata preko nedjelje steže, kojih bi svećenik već i umornu valjda dicu na katekizam učio. A bili i mogao kateheta popraviti za dva nedjeljom sata, što bi škola za cilu nedjelju rušila?

Navedeni proti bezvirnim školam razlozi svakoga moraju osvidočiti o tom, da su sa ćudorednoga pogleda iste škole veoma pogubne. A razloge, koje u teoriji navedosmo, posvidočuje nam život. Po plodu se poznaje stablo. Stablo dobro samo dobra ploda donosi, a stablo zlo nemože donositi dobra ploda, poznatićeš ga na zlom plodu njegovom. Tako nam i zloću, pogubnost školah naspomenutih najočividnije plod jim pokazuje. U Americi je već od vrimenta takvih školah. Dica, koja jih pohadjaju, postanu surovimi, divijimi, nevirnimi, neposlušnimi. Na strahotu su svakomu takva dica. Nije riedko, da maleni djaci vrata školska pred učiteljem zatvore, i nepušte ga u školu. Nisu riedki slučaji, gdje dica od 10—12 godina sbog ljubomora životu si kraj čine. Strašna ploda, kojega samo zlo stablo donositi može! Strašnih školah! Nije čudo što roditelji drugih virozakonah, lutherani, kalvini, svoju dicu u naše katoličke škole šalju. Isti je s. Otac, rimski papa škole ote odsudio, nazivajući jih školami pogubnimi i gadovi.

Još na koncu koju rieč roditeljem. Veliko je i sveto je stanje roditeljah. Roditelji daju život biću vičnjemu, život daju djetetu, koje nikada više umerti neće, nemože umerti, sve da bi htilo. Dakle će dite na vike živiti. A našto je to dite u viku odredjeno, kako ima vikovitost? provesti. O velika je sverha toga djeteta, ništo manje, nego — isti Bog. Naoto je odredjeno, da na vieke lice božje ugleda i u tome neizkazanu radost uživlje. A može isto dite svoju tu priveliku sverhu nesrećno i promašiti, načo na vieke nesrećnim biti. Nu da dite svoju sverhu

dostići može, naoto početak, temelj među roditelji, kada dite Bogu odhrane, kada ga i sami Bogu odranjuju, a i za takve se škole staraju, gdje će se s bogom odhranjivati. Ako se dite pobožno odgoji, ono će postati čovikom pravednim, kriepostnim, i tako će sverhu svoju dostići, gdje će blagosloviti roditelje, kojimu život vičnji dadoše, kojemu će se on na vike radovati. A neodhraneli roditelji dite pobožno — a kako će ga u školah bezvirnih još pobožno odhraniti — ono dite će odrasti čovikom zlim, pa će se pokarati na vike, i na vike će tu kleti roditelje svoje, koji mu život dadoše, život vičnji, al kojemu se on radovati neće, u kojem će se na vike mučiti. A gdje je roditelja toliko tvrda serca, komu bi svejedno bilo, hoćeli mu se dite životu, koji mu dade, na vike radovati, ili nesrećno na vike tužiti i mučiti se; komu bi svejedno bilo hoćeli ga dite na vike blagosloviti ili na vike proklinjati. Otcu! viste odgovorni za vašu dicu, al vi i ljubite vašu dicu: na ovu vašu strašnu odgovornost, a i na vašu ovu veliku ljubav molim vas, zaklinjem vas, ne dopušćajte, da vam se toliko zlo u vaše obćine uvuče. Nije dosta, da samo nebudete uz takve škole, već triba da ste proti njim; nedajte jih uvesti kod vas, a gdje bi jih već bilo, ni vam je slobodno smiriti se, doka iz nji niste svoju dicu izveli: neka se take škole, progone, neka se tiraju, da jih i na zemlji nestane. A vi nježne bunjevačke matere, nepuštajte vašu dičieu nevinu, vaše sokolćice, u takve škole, toliku strahotu.

Slavni bunjevci i šokci! vaša je virnost katolička i vaša je pobožnost uvik na glasu bila. Ove su škole vašoj katoličkoj viri neprijatelj. Mi se ufamo, da vi vašemu značaju katoličkomu nevirni postati nemožete.

Sastanak.

Dobro mi došo Ivane brate! Ej ej odkadte već živom željom očekivam. A gde si mi? Evo će nas skoro treći put pozdraviti Jozipovo sunce od kada se nevidismo; Ta znaj kad te vidim, da mi je srce pripuno. Ti si mi na ovom bilom svitu jedan, komu mogu srce odkriti, svojski i iskreno se porazgovoriti. Od tebe sam već mnogo putah ćuo pametnu rieč, pa zato te i nosim živo pri arcu.

Ivan. E brate moj Antune, našem riedkom sastanku nije se ćuditi. Znaj druga su sad vrimenta, — ali sveza našeg srodstva i priateljstva kruto veže naša gostoljubiva srca, koja rodoljubivim ćuvstvom kucaju: Jest, mi smo odpali od takovih srdaščah, hoću reći: već rodjeni od takovih otacah, koji nigda pa nigda nisu nosili na obrazu sliku pokvarenoga sata, koi drugćije udara a drugćije pokazuje.

Antun. Kažem ja, da ću opet štogod od tebe ćuti. Dakle jel to hoćeš sad da rekneš: da ima na svitu i takovih ljudih, koji kad smislu preokrenu opakliu (šubu) t. j. drugo mislu drugćije govore, a drugćije rade, to su dakle ljudi falićni.

Ivan. To brate Antune nesmiš reći, nego moraš fino kazati, da su politični.

Antun. O beda ih nesnašla. — dakle i takove politike ima? — Ćuj Ćuj brate Ivane! Tebi je jur dobro poznato: da imamo Šokacko-Bunjevačke novine, pa hoće — li i to tako što politički biti.

Ivan. A to ne, to je opet što drugo. A osobito ove novine, one će nam pokazivati pravac našem svestrañom napredku, One ćehu nam pružati prid oće svjetiljku prosvjete, da nam pukne među očimah, da progledamo i ogledamo se tko smo, kakvi smo i žašto smo.

Antun. Bora mi ti lino i dobro govoriš. Zbilja mi

Šokci i Bunjevci tako smo potišteni zaostavljeni zabačeni, kano da nas neima. Zašto, da neimamo nikakve prednosti? Zašto nas neki baš i popriko gledaju, a niki hoćeču da nas baš i prikroju: ta valjda nije sve loše što je naše?

Ivan. Poglavitni uzrok tog žalostnog iskustva nahodi se u nedozrilošti stabla naše krvi. Dakako, čemeran je to plod, koim plodi kost od kosti naše.

Antun. Ja te sad nerazumijem.

Ivan. Indi izvistno da ti kažem: uzrok naše stičenosti jesu baš naša ditca, jest, sinei koji odpadnoše od srdašca bunjevačke majke.

Antun. A kako to? Kako misliš ti? Ditca naša valjda nam necrne a niti dopustjaju napadačem crniti nam obraz, ta ja sam samo prost bunjevac al:

„Čvrsta mi je desna I lava bi bisna
Kao čelik tvrdi Satro, da me grdi.“

Oni nam valjda branu narodnu svetinju i ugled? ta valjda nisu na toliko studenog srca, da bi im se smerzla ljubav prama rodu.

Ivan. Nu to još valjda ne, al je već u mnogim ugašnula ona žarka živahna ljubav, kojom bi imali i morali vruće ljubiti, gerliti, te snažno štiti svoj rod i brižno promicati mu boljak.

Antun. Hm! dakle tako, mi im trudom drobimo, a oni na lahk način kusaju, pak nam tako vratjaju. Pricrna li je to zahvalnost! Takoće dakle biti i smojim djakon Perom, kojeg sam dao na više škole u Baju, da mi prouči mudru knjigu, te da mi bude znaustveni čovik; pa gle kad mi dojde kući već opažavam, da mu baš neide od srca materinski jezik. Pitam ga što je učio? i veli mi: da naški nezna ni kazati. Nukam ga da mi pripovida il piva kakvu junačku pismu, kakve sam od tebe već toliko putah čuo, al ni toga nezna; već kad se sastane sudruzi, onda puno govori i piva, a ja samo slušam, dočim ričice nerazumijem, te mi se onda tako godi ko kad mu nuz uše u gajde Švabo svira. Zato ću ga baš sad dat u Suboticu, tamo će valjda našku knjigu proučiti. Ta kad se silitim tebe brate Ivane, kako mi lipo pivaš i pripovidaš o naših starodavnih junakah kao: o Šubiću, Knežiću i. t. d. ta srce mi od dragosti i milinja igra.

Ivan. Ja ti virujem, jerbot nam je to već u naravi prirodjeno, da nam se naše i naška rič mili, kao odjek našeg duha; pa zato bi morali ovu vlastitost u rođenčad nam za rana u srce ucipiti, da se nigda pa nigda nezaborave svojine. Kad je mogla izraelka u svojem si duhu odgojiti sinka Mojzin, koj se nije zaboravio svojine za vrijeme 40 godišnjeg boravljenja u Egiptu, i nuz svu znanost egipatsku ostaoje viran majčinom uvirenju i narodu svomu, zašto nebi mogla i naška majka u svom duhu odgojiti gojenčad svoju, da joj ostanu virna ditca, virni sinei rodu i narodu svomu. Pogledajmo samo Srbe bili oni gde mu drago, popeli se ma na koji stupanj gospoštine; ipak nuz sve znanstvene izobražene jezike koje nauče, vlada mu u kući narodni duh, narodni svoj jezik, te se ponosi svojim ponosom, kao ptica svojim glasom, svojim perjem.

Antun. Sad baš istinu govoriš: Moj prijatelj iz N. M. ima sina u Z. u varmegji je, daklem je gospodar, ima lipu ditcu, koja se uče i nimački i francuzki, al naški ričice neznađu, to je ipak sramota, to je baš izrodstvo.

Ivan. Tako je to moj brate i na više mistih, s čega nam narod mora da gine i propada. Jerbot ga obkružava s jedne strane izrodstvo i za svojim nehajstvo, a s druge

njegova prostodušnost. Od ovud gostoljubivost, od onud nedositljiva okretnost, pa zato i padamo na takove nizke grane. Zalostan nam se prizor ukaziva prid oči, ako otvorenim okom pogledamo i zrilo promislimo položaj i stanje naše sadašnje, prisposobivši stanjem naših praotacah i didovah. Pogledajmo samo ona sela, varoše, gde je prije jekom odjekivao glas naših serdacah; sad se pako tu čuje samo kano mukli glas razbitog zvona. Gde su se prije širili bile ovce i druge stoke širokom poljanom bogatih Šokacah i Bunjevacah, tu je sada samo spomen bivšeg blagostanja. Sve je razkomadisano i većinom posiduje drugi poslovice veli: Žarko sunce gleda naše jade. Tomu jadu dositi se brižna glava, koja se evo naškim listom zauzela, da rodu pruži blaga lika bolnim ranam, da mu što to pripomogne, te da ga izbavi od ponora skrajne propasti. Zato se tu sad pozivaju čuvstvena srca našinacah, brižne glave i radene ruke, da se sročē i stave se na čelo miloga nam roda, te da ga uzmu u zaštitu, da mu utvrde dobro u dobru, zlo izkorene, pokvareno poprave, hrapavo izglađe, gerbavo izprave, to tako, da mu svane ugodniji danak bolje budućnosti.

Antun. Od srca ti hvala brate Ivane, Sad si me izveo na put, sad znam što je i koja je zadaća (zauzetje) ovih naših novinah. — Samo me sad uputi još u ovom pitanju: Znaj, oko mi od dragosti igra videći jedan put i naše novine; samo mi je čudnovato, evo čitajući poslana „Otvorene knjige“ neide mi od ruke, nezna čitati točno, to valjda i nije pisano pravo naški.

Ivan. To je brate zadaća, koju treba rešiti. Sad ti samo velim: da je to sve pisano baš pravo naški tako zvano pravilnim književnim jezikom, a tako se ima pisati i u buduće. Dakako, da nam je to nov prijatelj kao i novo vino: a što ćemo veli narodna poskočnica „Naše kolo, naš gajdaš, igrat ćemo kako znamo.“ Nateturat ćemo se dok nas naši učenjaci nedovedu do spoznanstva pravilna jezika. Što se pako toga tiče o tom ću te uputiti ako Bog dade u drugom našem sastanku.

Čestitka.

Nježna čuvstva diteta, na majčin imen dan.

Ej mili sam nočas sanak snio,
U snu Majko Vas sam zagerlio.
Okol vrata ručice sam svio,
Vas ljubeći ovak' domislio.

Čim ustanem iz okrilja sanki,
I ugledam tog bijelog danki.
Pozdravit ću svoju majku milu,
Neka vidi plod u svomu krilu.

Ah! majčice mila moja draga,
Sinak ljubi vas verh svega blaga.
Evo danas danak svete Mande,
Sinak zato verlo dobro znade.

Čestitkujem štogod bolje znadem,
Dajući vam u sercu što imadem: —
Dugo živuć, vazda zdravi bili,
Vašeg milja mi se naživili.

Doživili i vi u nam radost,
Kad vas svije i ovije starost. —
Eto majko što vam sinak želi,
Seka moja isto tako veli.

Naša majko! ah sladka rič to je:
Primite nas u krilašce svoje.
Nas ljubeći s nami zdravi bili,
To vam želim vaš sinak premili.